

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 57/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen viittomakielten tulkkauspalveluiden tilanteesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluodon /vihr ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 57/2022 vp:

Miten hallitus on ottanut Viittomakielibarometrin tulokset huomioon ja esimerkiksi varmistaa, että eri viranomaiset ovat tietoisia velvollisuudestaan järjestää tulkkausta viittomakielillä tarvittaessa ja

aikooko hallitus laatia kokonaisarvioinnin viittomakielten tulkkauspalveluiden tilanteesta Suomessa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Perustuslain 17.3 §:n mukaan viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkittamis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelulaissa (133/2010, tulkkauspalvelulaki) säädetään Suomessa asuvan vammaisen henkilön oikeudesta Kansaneläkelaitoksen järjestämään tulkkauspalveluun. Tulkkauspalvelulaki on toissijainen laki, jota sovelletaan, jos asiakas ei saa tulkkausta muun lain nojalla.

Yleislakina säädetty viittomakielilaki (359/2015) tuli voimaan keväällä 2015. Viittomakielilain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävien henkilöiden kielellisten oikeuksien toteutumista. Lisäksi lain säätämisen taustalla on pyrkimys lisätä viranomaisten tietoisuutta viittomakielistä sekä viittomakieltä käyttävistä henkilöistä kieli- ja kulttuuriryhmänä. Viittomakielilain mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään (3 §). Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) kieltää syrjinnän kielen perusteella ja asettaa viranomaisille yleisen velvollisuuden edistää yhdenvertaisuutta (5 §).

Lisäksi eri hallinnonalojen lainsäädäntöön sisältyy useita säännöksiä viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista. Näistä säännöksistä koottiin viittaus viittomakielilakiin, koska haluttiin helpottaa viranomaisia hahmottamaan se aineellinen lainsäädännön kokonaisuus, jossa säädetään viittomakielisten henkilöiden kielellisistä oikeuksista.

Vuonna 2021 julkaistiin Suomen ensimmäinen viittomakielibarometri (oikeusministeriön julkaisu, selvityksiä ja ohjeita 2021:4). Barometrissä selvitettiin suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttäviltä henkilöiltä, miten kielelliset oikeudet ovat heidän kohdallaan toteutuneet. Barometrin mukaan yhteensä 68 prosenttia kaikista vastanneista vahvasti joko tilanneensa itse tulkin taikka pyytäneensä viranomaisesta tai toimihenkilöä järjestämään tulkkauksen. Vain 13 prosenttia kertoi kokemuksenaan, että viranomaisesta tai toimihenkilö olisi joskus tilannut tulkin paikalle oma-aloitteisesti. Myös suomenruotsalaista viittomakieltä taitavien tulkkien määrä on vastaajien mielestä riittämätön. Vastaajista joka kolmas oli sitä mieltä, että julkisten palvelujen tarjoajien tietoisuus oli lisääntynyt viimeisen kolmen vuoden aikana, mutta saman verran oli myös niitä, jotka eivät olleet huomanneet muutosta. Viisi prosenttia vastaajista oli havainnut huomatta-vaakin parannusta aiempaan verrattuna. Viidennes vastaajista ei osannut kertoa mielistettään.

Hallitusohjelma sisältää useita kirjauksia kielellisistä oikeuksista. Hallitusohjelmaan perustuva kielipoliittinen ohjelman laadinta on loppusuoralla. Ohjelmassa huomioidaan muut Suomessa puhutut kielet kuin Suomen kansalliskielet. Näin ollen kielipoliittisessa ohjelmassa käsitellään muun ohella suomalaista viittomakieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Ohjelman tavoitteita ovat kotoperäisten kielten suojaaminen, elvyttäminen, tukeminen ja vahvistaminen, ja ohjelma sisältää hallituksen tahtotilan vähemmistökielten tulevaisuudesta. Ohjelma on osa hallitusohjelman kielipoliittisia uudistuksia, johon kuuluu muun ohella esimerkiksi 2021 julkaistu kansalliskielistrategia.

Viittomakielibarometrissä esiin noussut epäkohta siitä, että viittomakieliset henkilöt joutuvat käytännössä tilaamaan tulkin viranomaisen puolesta viittomakielisen henkilön asioidessa viranomaisen kanssa, on noussut esille myös kielipoliittisen ohjelman valmistelun aikana. Ohjelman valmistelun yhteydessä on tunnistettu, että tietoa kotoperäisistä kielistä tarvitaan enemmän, ja tämä koskee myös viittomakieliä. Kielipoliittinen ohjelma käsitellään kevään aikana kansalliskielistrategian ohjausryhmässä, jonka hyväksynnän jälkeen ohjelma on valmis julkaistavaksi ja toimeenpantavaksi.

Hallitusohjelman mukaisesti valtioneuvosto on asettanut viittomakieliasioiden neuvottelukunnan toimikaudeksi 11.2.2021–10.2.2025. Neuvottelukunta on asetettu viittomakielilain tavoitteiden toteutumisen arvioimista varten ja suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja perusoikeuksien edistämiseksi. Neuvottelukunnan tehtävänä on muun muassa seurata ja arvioida viittomakielilain sekä viittomakieltä käyttävien yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja muiden perusoikeuksien toteutumista. Oikeusministeriö on aloittanut viittomakielilain arviomuiston laadinnan, jossa arvioidaan, miten hyvin viittomakielilain tavoitteet ovat käytännössä toteutuneet.

Viittomakielibarometrissä nousi esille myös tulkkauksen järjestäminen sosiaali- ja terveyspalveluissa. Niiden osalta tulkkauksen järjestäminen on jatkossa ensisijaisesti hyvinvointialueiden vastuulla. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki (612/2021) sisältää voimassa olevan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) tavoin säännöksen tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. Lain valmistelussa on arvioitu, että kun palvelujen järjestäjien kantokyky kasvaa ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut integroidaan yhdelle järjestäjälle, on tulkkauksen järjestämiseen käytettävät voimavarat kokonaisuutena hyvinvointialueen käytettävissä. Näin käytettävissä olevista voimavaroista saatava hyöty lisääntyisi ja tulkkausapua tarvitsevan väestön yhdenvertainen palvelujen saatavuus paranisi. Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 1.7.2021 ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kokonaisuudessaan hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Uudistuksen toimeenpano on käynnistynyt ja sen yhteydessä on mahdollista tarkastella ja uudelleen järjestää myös sitä, miten voidaan entistä vaikuttavammin hyödyntää olemassa olevia tulkkauspalveluita ja kehittää niitä koko maassa.

Viittomakielibarometrin tuloksia on käytetty, ja tullaan käyttämään, niin kielipoliittisen ohjelman valmistelussa kuin sen tulevassa toimeenpanossa, viittomakieliasioiden neuvottelukunnan työssä ja muun ohella viittomakielilain arviointimuistion laadinnan tukena. Kokonaisarvioinnin tekemistä tulkkauspalveluiden poikkihallinnollisesta tilanteesta ei ole suunniteltu tälle hallituskaudelle.

Helsingissä 10.3.2022

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson